

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέατρο βρίσκεται έξω από τα τείχη της πόλεως στα νότια και δυτικά του ιερού της Δήμητρας. Η κατασκευή του ανάγεται πιθανότατα στα χρόνια της βασιλείας του Φιλίππου Ε' (221-179 π.Χ.). Οι ανασκαφείς εικάζουν ότι στην ίδια θέση υπήρχε και το παλαιότερο θέατρο της κλασικής περιόδου.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το 1928 όταν ο Γεώργιος Σωτηριάδης, καθηγητής και πρότασης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης επισκέφθηκε το Δίον για πρώτη φορά, εντόπισε το θέατρο (**Φωτ. 1**) έξω από τα τείχη της πόλεως και υπογράμμισε την ανάγκη της ανασκαφής προκειμένου να ερευνηθεί διεξοδικότερα ο χώρος. Η συστηματική έρευνα του θεάτρου άρχισε το 1973, νωρίτερα είχε γίνει δοκιμαστική τομή στο κοίλο και στην ορχήστρα από τον Γεώργιο Μπακαλάκη, καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Από το 1981 έως το 1986 οι ανασκαφές στο χώρο διεξάγονταν υπό την διεύθυνση του καθηγητή Δημητρίου Παντερμαλή και τελούσαν υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και της Αρχαιολογικής Εταιρείας. Σήμερα συνεχίζονται από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Το θέατρο είναι κτισμένο στην πλαγιά χαμηλού φυσικού λόφου και έχει προσανατολισμό βορειανατολικό (**Φωτ. 2**) Τα εδώλια για τους θεατές ήταν πλίνθινα και το κοίλο στηριζόταν πάνω σε τεχνητή επίχωση. Το ευπαθές υλικό των πλίνθων εκτεθειμένο στις σκληρές καιρικές συνθήκες της περιοχής υπέφερε συχνά από φθορές έτσι ώστε να γίνεται απαραίτητη η συχνή επισκευή. Το γεγονός αυτό δυσκολεύει ιδιαίτερα την απομόνωση και χρονολόγηση των οικοδομικών φάσεων του μνημείου. Φαίνεται ότι ειδικά για το θέατρο οι πλίνθοι είχαν κατασκευαστεί με κανόνα στην άνω επιφάνεια και υποδοχή στην κάτω. Έτσι ήταν δυνατή η στέρεη στοίβαξη δίχως συνδετικό υλικό.

Ένας λίθινος κτιστός αγωγός στη βάση του κοίλου μάζευε τα νερά της βροχής και τα αποχέτευε στα βόρεια. Η ορχήστρα ήταν εξαιρετικά ευρύχωρη με διάμετρο γύρω στα 26 μέτρα. Ο κύκλος της ορχήστρας κόβεται ελαφρά από το μέτωπο του προσκηνίου. Εκεί βρίσκεται ένας θαλαμίσκος υπόγειος κτιστός, που οδηγεί σε διάδρομο για να καταλήξει σε ένα άλλο θαλαμίσκο στο κέντρο της ορχήστρας. Πρόκειται για ειδική κατασκευή, που χρησίμευε για την άνοδο των ηθοποιών, που υποδύονταν ρόλους προσώπων του Κάτω Κόσμου. Το ίδιο το παρασκήνιο έπαθε μεγάλες φθορές και δεν σώθηκαν παρά μόνο σπαράγματα από τον δωρικό του θριγκό και τους ημικίονες του. Η σκηνή είναι μεγάλη και έχει παρασκήνια και στα δύο πέρατα. Εντοπίστηκε το μονόγραμμα ΒΑ σε κεραμίδα της στέγης της σκηνής. Το δάπεδο της σκηνής βρίσκεται περίπου 2,5 μ. ψηλότερα από το δάπεδο της ορχήστρας. Το κοίλο του θεάτρου είναι στραμμένο βορειο-ανατολικά όπως ίσως επέβαλε η μορφολογία του εδάφους. Με τον μεγάλο του όγκο το κτίσμα αυτό, όπως και το γειτονικό στάδιο προστάτευε ένα μέρος του ανοιχτού χώρου των ιερών από τα ορμητικά νερά της βροχής.

Από το ιερό του Διονύσου που βρίσκεται δίπλα στο θέατρο προέρχεται μια σειρά ευρημάτων: ένας μαρμάρινος βωμίσκος, ένα μαρμάρινο ηλιακό ρολόι, επιγραφές, βάσεις αγαλματίων, το αγαλμάτιο ενός Ερμαφρόδιτου κ.α. Από τις επιγραφές πληροφορούμαστε την ύπαρξη ιερών κτισμάτων, ενώ διάσπαρτοι

σπόνδυλοι κίωνων και δωρικά κιονόκρανα βεβαιώνουν την ύπαρξη βοηθητικών κτηρίων στο ιερό.

Κοντά στο θέατρο στα ΝΑ χτίστηκε το 2^ο αι. μ.Χ. ένα άλλο θέατρο μικρότερο από το ελληνιστικό, αλλά με ανθεκτικότερο υλικό. Το κτήριο αυτό που το μεγαλύτερο μέρος του το ανέσκαψε ο καθηγητής Μπακαλάκης είναι κατασκευασμένο σε επίπεδο έδαφος και το κοίλο εδράζεται σε σφηνοειδής καμάρες, που έχουν τοποθετηθεί ακτινωτά γύρω από την ορχήστρα. Γλυπτά κοσμούσαν το μέτωπο της σκηνής: εκτός από σκόρπια μέλη ταυτίστηκαν κομμάτια από ένα άγαλμα θωρακοφόρου και υψώθηκε μετά τη συναρμολόγηση των θραυσμάτων, ένα ακέφαλο άγαλμα Ερμή. Το κτήριο γνώρισε μία ακόμη οικοδομική φάση κατά την οποία πραγματοποιήθηκαν πολλές μετασκευές.

ΣΥΝΟΨΗ

Το θέατρο βρίσκεται έξω από τα τείχη της πόλεως στα νότια και δυτικά του ιερού της Δήμητρας. Πρόκειται για θεατρική κατασκευή, με τυπικά ελληνιστική διάταξη, αποτελούμενη από χωμάτινη ορχήστρα (κονίστρα), λίθινο περιμετρικό αποχετευτικό αγωγό, κοίλο και λίθινο κτήριο σκηνής. Χρονολογείται στην ελληνιστική εποχή, πιθανότατα στα χρόνια της βασιλείας του Φιλίππου Ε' (221-179 π.Χ.), ενώ οι ανασκαφείς εικάζουν ότι στην ίδια θέση υπήρχε και το παλαιότερο θέατρο της κλασικής περιόδου. Το θέατρο εγκαταλείφθηκε μετά το 168 π.Χ. με την ανέγερση ρωμαϊκών θεάτρων στο χώρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενική

- Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή Δίου, *ΑΔ* 26, 1971, (1975), Β2 Χρον., 401.
- Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφικά έρευναι εις Δίον, *ΑΔ* 29, 1973 – 1974 (1980), Χρον. Β3, 699.
- Γ. Καραδέδος, Το ελληνιστικό θέατρο του Δίου, σε: *Οι αρχαιολόγοι μιλούν για την Πιερία, 28 – 29 Ιουλίου και 4 – 5 Αυγούστου 1984*, Θεσσαλονίκη 1985, 55 – 57.
- Γ. Καραδέδος, Το ελληνιστικό θέατρο του Δίου, σε: *Αρχαία Μακεδονία IV, Ανακοινώσεις κατά το τέταρτο διεθνές συμπόσιο, Θεσσαλονίκη, 21–25 Σεπτεμβρίου 1983*, (Θεσσαλονίκη 1986), 325–340.
- Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή Δίου, *ΑΕΜΘ* 5, 1991 (1994), 137 – 144.
- Γ. Καραδέδος, Τελευταία στοιχεία για τη σκηνή του ελληνιστικού θεάτρου του Δίου, *ΑΕΜΘ* 5, 1991 (1994), 157 – 169.
- Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή του Δίου κατά το 1994 και το ανάγλυφο της νάβλας, *ΑΕΜΘ* 8, 1994 (1998), 131 – 136.
- Δ. Παντερμαλής, *Δίον. Η Ανακάλυψη*, Αθήνα 1999, 74 – 79.
- Γ. Καραδέδος, Ένα αυτοματοποιημένο θέατρο στην υπηρεσία των θεατρικών αγώνων στο Δίον, την ιερή πόλη των Μακεδόνων, *ΑΕΜΘ* 19, 2005 (2007), 381 – 390.

Έργον Αρχαιολογικής Εταιρείας

Γ. Σωτηριάδης, Ανασκαφή Δίου Μακεδονίας, *ΠΑΕ* 1928, 78.

Γ. Σωτηριάδης, Ανασκαφή Δίου Μακεδονίας, *ΠΑΕ* 1929, 81–82.

Γ. Σωτηριάδης, Ανασκαφή Δίου Μακεδονίας, *ΠΑΕ* 1930, 51.

Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή Δίου, *ΠΑΕ* 1981 Α (1983), 62–66.

Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή Δίου, *ΠΑΕ* 1982 (1984), 66–68.

Δ. Παντερμαλής, Ανασκαφή Δίου, *ΠΑΕ* 1984 Α (1988), 71–74.

Έργον 1981, 29.

Έργον 1984, 36.

Έργον 1985, 24.

Έργον 1986, 72.

Έργον 1987, 63.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Φωτ. 1: Διάγραμμα Δίου· στάδιον, θέατρον (*ΠΑΕ* 1928, εικ. σ. 64).

Φωτ. 2: Το θέατρο απο το μέρος της ορχήστρας (*ΠΑΕ* 1928, εικ. σ. 78).

Ευαγγελία Γεωργίου